

ZAMANIN ÖNEMİ VE BERAT KANDİLİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَتَوَصَّوْا بِالْحَقِّ وَتَوَصَّوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka. (Onlar ziyanda değillerdir).”¹

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de kapsadığı alan itibariyle oldukça küçük, ancak ihtiva ettiği anlam itibariyle ve İmam-ı Şafii'nin deyimiyle Kur'an'ın üçte birine denk düşen bu suresinde vakit kavramına dikkat çekilmekte ve ona kase edilmektedir. Yüce Allah'ın kullarına bahşettiği en değerli nimetlerinden biri de zamandır. O nedenle hepimiz Cenab-ı Hakk'ın uğruna yemin ettiği bu olguyu ziyan etmemek ve iyi değerlendirmek zorundayız. Üstelik mensup olduğumuz din, kişiden talep ettiği ibadetleri belirli vakte bağlamış, hatta vakti ibadetin şartlarından biri saymış- tır. Ramazan gelmeden oruç tutamıyor, vakti girmeden iftar edemiyoruz. Yine vakti gelmeden ezan okuyamıyor, namaz kılamıyoruz.

Hz. Peygamber de değişik hadis-i şeriflerinde insanları Allah'ın verdiği maddî ve manevî nimetlerin kıymetini takdir etmeye çağırırken; bunlar arasında zamanı özellikle zikreder:

عن ابن عباس رضي الله عنهما؛ قال النبي صلى الله عليه و سلم لرجل: "اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ"

“Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin: Ölüm gelmeden önce hayatın, hastalık gelmeden önce sağlığın, meşguliyet gelmeden önce boş vaktin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin, fakirlik gelmeden önce zenginliğin.”²

Peygamberimiz başka bir hadislerinde kıymeti iyi takdir edilemeyen iki nimetten birinin boş zaman olduğunu belirtmektedir.³ Bütün bu ifadelerden hareketle hayat ve zamanı bize Allah tarafından verilen bir emanet olarak algılamalı ve ona göre değerlendirmeliyiz.

Şüphesiz maddeten ve manen ilerlemenin, teknik ve medeniyet yarışını kazanabilmenin yolu da zaman sermayesini en verimli bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Zamanlarını verimli bir şekilde kullanmasını bilmeyenler ya da tamamen israf edenler; teknik güce, medeni üstünlüğe, ekonomik bağımsızlığa sahip olamazlar. Çünkü başarının ve ilerlemenin önündeki en büyük engellerden biri zaman israfıdır. Maalesef günümüzde pek çok kimse vakit yok-

¹ Asr:1-3

² Hakim, Müstedrek,IV, 341

³ Buharî, “Rikak”, 1

luğundan şikâyet etmektedir. Kime sorsanız, zamanı pek yoktur. Hâlbuki lüzumsuz ve faydasız işlerin peşinden koşuşturmaktan, ya da boşa zaman harcamaktan hayatî önem arz eden işleri yapmaya zaman kalmamaktadır.

Unutmayalım ki, kaybedilen birçok şey telafi edilebilir, servetler yeniden kazanılabilir, insan zamanla mal, mülk ve servet sahibi olabilir, ama boşa geçirdiği zamanını ve gayesinin dışında harcadığı ömür sermayesini asla geri getiremez. *“Vakit nakittir”, “Vakitlerle yakutlar satın alınabilir ama yakutlarla vakitler satın alınamaz”* gibi ata sözleri bu hususu en güzel şekilde ifade etmektedir.

Bu nedenle yüce Allah, Asr suresinin başında asra/zamana yemin ederek onun insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekmekte; kendilerine verilmiş olan ömür sermayesini, faydasız işlerle, inkâr ve günahla hak ve hakikatten uzak bir şekilde tüketen ve böylece zamanlarını israf edenlerin sonlarının hüsrana olacağını hatırlatmaktadır

Seleften biri de; ‘Asr suresinin manasını pazarda buz satan birinden öğrendim’ diyor. O şahıs sabahleyin pazara çıkar ve şöyle seslenirdi: *‘Sermayesi eriyen bu adama acıyın!... Sermayesi eriyen bu adama acıyın!...’* Onun bu sözünü işitince; *‘İşte insanın hüsranda/zarar ve ziyan içerisinde olmasının anlamı budur’* dedim. Çünkü insana verilen ömür de buz gibi her saniye erimektedir. Eğer insan, ömrünü ziyan eder, maddî ve manevî herhangi bir şey kazanmaz veya ömrünü yanlış yerlerde tüketir ve böylece zaman israfında bulunursa, bu durum insanın hüsrana neden olur.”⁴

Mazi-hal-müstakbel her üçü de vakitle ilintili kavramlardır. Hiç şüphesiz her üçü de önemlidir. Bu nedenle insan maziyi düşünerek ibret almalı, yaptığı hatalardan pişmanlık duyarak doğruyu bulmalı ve gençliğinin ne çabuk gittiğini hesap ederek kendine çeki-düzen vermelidir! Ancak bütün bunlar yapılırken sadece geçmişi düşünmek ve geçmişle uğraşmak, hâli ziyan etmekten başka bir işe yaramaz. Gelecekle meşgul olmak da öyledir. Nitekim milli şairimiz Mehmet Akif;

***“Geçen geçmiştir artık, ân-ı müstakbelse müphemdir.
Hayatından nasibin bir şu geçmek isteyen demdir”*** derken,

Bir diğer şair;

***“Geçti mazi, çekme istikbale gam,
Gün bugün, saat bu saat, dem bu dem”*** ifadesini kullanmaktadır.

Malatyalı Niyazî-î Mısırî, ***“Ne maziye ne müstakbel, her anın ânesiyim ben”*** demekle içinde bulunulan vaktin önemine vurgu yapmaktadır.

Asırların yıllara, yılların haftalara, haftaların günlere, günlerin saatlere, saatlerin saniyelere, saniyelerin saliselere, saliselerin bir ana bölümlendiği ve ölçülebilir hale getirildiği bir olgu olarak zamanın tamamı Allah'ın insana bir lütfudur. Hazreti peygamber ise insana emanet edilen bu lütüf içerisinde bazı zaman dilimlerinin özel olduğundan bahsetmektedir. Allah Resulü üç aylardan Recep ve Şaban ayına, bu ayların sonuncusu ve tüm senenin sultanı olan Ra-

⁴ Kur'an'dan Öğütler 2/425

mazan'a hazırlayıcı olmaları bakımından değer vermiş ve bu aylarda bulunan "kandil" diye isimlendirdiğimiz bir takım geceleri ise özellikle ibadetle geçirmiştir. Bu gecelerin kandil gecesi olarak isimlendirilmesi Osmanlı döneminde başlamıştır. Osmanlı padişahı II. Selim döneminde (1566-1574) camiler aydınlatılıp minarelerde kandiller yakılarak kutlandığı için bu gecelere kandil geceleri denilmiştir. Bu gecelerden birisi Şaban ayının 15. gecesi olan bu gece idrak ettiğimiz Berat Kandilidir. Bu gece İslâm Alimleri tarafından "Mübarek, Berâet, Sak (Berat, Ferman, Rahmet)" gibi isimlerle anılagelmiştir.

Bereketli, manen verimli, feyizli ve kutlu bir gece olduğu için "Mübarek"; iyi değerlendirildiği takdirde günahlardan arınma ve suçlardan temize çıkma imkânı Hakk Teâla tarafından Müslümanlar'a ihsan edildiği için "Beraat"; şânına uygun ameller yapıldığı takdirde yüce Mevlâ'nın seçip beğendiği kullar arasına ayrıldığı için "Sak (Berat)"; esirgeyen, bağışlayan Cenâb-ı Hakk' in ihsanına erişildiği için de "Rahmet" isimleri verilmiştir.

Peygamber Efendimiz Şaban ayının yarısına denk gelen bu geceden Allah'a çok ibadet edilmesini, gündüzünde oruç tutulması tavsiye etmiş ve o gece güneş batınca Allah Teala'nın dünyaya rahmetiyle tecelli ederek fecre kadar, **"bağışlanmak dileyen yok mu, onu bağışlayayım. rızık isteyen yok mu, Ona rızık vereyim. Belaya duçar olan yok mu, ona afiyet vereyim."** buyurduğunu bizlere müjdelemiştir.⁵

İşte böyle bir gecede uyanan Hazreti Aişe, Rasulullah'ı yanında göremeyince dışarı çıkıp aramaya başlamış ve onu Baki mezarlığında başını gökyüzüne kaldırmış bir vaziyette bulmuştu. Peygamber Efendimiz, Allah'ın rahmetinin bu gecede ne kadar geniş olduğunu anlatmak için Hazreti Aişe'ye: **" Şaban ayının yarısına denk gelen bu gece Allah dünya semasına iner (rahmetiyle tecelli eder)ve Kelb kabilesinin koyunlarının kıllarından daha çok sayıda günahkarı bağışlar."** buyurmuştu.⁶

Bir kısım âlimlerin, kıblenin Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'dan Mekke'deki Kâbe istikametine çevrilmesinin hicretin ikinci yılında Berat gecesinde vuku bulduğunu kabul etmeleri de geceye ayrı bir önem kazandırmaktadır.⁷

Berat gecesine mahsus ibadetler var mıdır?

Hiz. Peygamber'in şâban ayına ve özellikle bu ayın on beşinci gecesine ayrı bir önem vererek onu ihya ettiğine dair diğer rivayetleri göz önüne alan bazı âlimler bu geceyi namaz kılarak, Kur'an okuyarak ve dua ederek geçirmenin sevaba vesile olacağını, bu geceye mahsus olmak üzere belli bazı ibadet ve kutlama şekilleri ihdas edip âdet haline getirmenin ise dinde yeri bulunmadığını söylemişlerdir.

Aslında biz, zamanın bizzat kendi varlığından kaynaklanan bir değeri olmadığını bilmekteyiz. Allah Rasûlü'nün bu bağlamda haber verdiği özel zaman dilimlerini hikmet boyutu çerçevesinde değerlendirerek, insanlar için günahlarının affına vesile kılınmış ilahi lütuf zamanları olarak görmek yerinde olacaktır.

⁵ İbn Mâce, "İkâme", 191

⁶ Tirmizi, savm, 39

⁷ İslam Ansiklopedisi 5/475

Allah (c.c.)'ın her gün ve gecesi, mukadder olduğu, bir gün ve gecenin diğerinden farklı yaratılıştaki olmadığı halde, bazı gün ve gecelerin diğerinden ayrılışının hikmet ve maslahatı da buradadır. Yeknesak bir hayat tarzı içinde devam eden gecelerde bir ayrılık, farklılık duyacak, kendini kontrol edip, hayatına çeki düzen verecektir ki, diğer gün ve gecelerde farklı bir zamanı, hikmetine uygun şekilde yaşamış olsun.

Eskiler geceyi, (ihya) diye isimlendirirlerdi. (İhya) kelimesinin manası diriltmek, canlandırmaktır. Demek ki böyle gecelerden istifade edemeyen, yeni bir fikir ve mana alamayanlar geceyi ihya edememişler, belki de öldürmüşlerdir.

Gecenin ihyasının nasıl olacağını soranlar, iç alemlerine dalmalı, tefekkür etmeli, geçmişini bir bir hayalinde canlandırıp, mukayeseler yapmalıdır. Ömür çok kısa... Göz açıp kapanıncaya kadar geçmektedir. Hayat her an sona erebilmektedir. Geçen sene beraber olduğumuz, kendisiyle muhabbet edip gülüp eğlendiğimiz nice insanlar aramızdan ayrıldı. Bizlerde bir gün sevdiğimizimizden, bu dünyadan ayrılıp gideceğiz. Hiçbir insan dünya hayatında baki değildir. Ölümle bitecek olan bu kısa dünya hayatında yapmış olduğumuz şeyler ahiret yaşantımızı belirleyecektir. İşte bu gecelerin önemi ölüm akla geldikçe bir kat daha artmaktadır. Çünkü bu geceler fırsat gecesidir. Bu gecede tövbe ve istiğfarda bulunalım. Çünkü Rabbimizin bizlere müjdesi var. Bu müjdeden yararlanmak için günahlarımıza, isyanlarımıza ve hatalarımıza tövbe edelim, bağışlanma dileyelim. Çünkü Allah(c.c) tövbe edenin tövbesini kabul etmektedir. Nitekim Cenab-ı Hak ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمَمَ لَنَا نُورَنَا وَآغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Ey iman edenler! Allah (c.c.)'a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi (sas) ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah (c.c) sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. "Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter" derler."⁸

Bu mübarek geceler bizlere bir şeyler kazandırmalı, yeni kararlar ve fikirlere sahip olmamıza vesile olmalı. Eğer geceye girişimizle çıkışımız bir olmuşsa, yani ondan evvelki halimizle, sonraki halimiz aynı ise geceyi hakkıyla ihya edememiştir. Bu gecede nefsimizin ve hayatımızın muhasebesini yapalım. Her gün artan günah yükünden kurtulmak için Allah'ın bizlere bahsettiği Berat gecesi lütfundan istifade edelim ve tövbe edelim. Uyanık bir kalple Allah'a dua ve niyazda bulunalım. Yüce Rabbim ramazan ayının müjdecisi Beraat kandilimizi mübarek eylesin. Günahlarımızın affına vesile eylesin. Habibinin şefaatine bizi nail eylesin. Sevdikleriyle ve sevdiklerimizle beraber nice mübarek geceleri, manen en üst seviyede yaşamayı bizlere nasip eylesin.

⁸ Tahrim, 66/8